

Joep van Lieshout stelt New York de vraag: branden we eerst alles plat of komt de verandering geleidelijk?

De Nederlandse kunstenaar beleeft zijn grootste expositie in de Verenigde Staten tot nog toe.

Anne van Driel 12 maart 2019, 18:18

De hoogoven Blast Furnace (2013) van kunstenaar Joep van Lieshout in de oude staalfabriek in Brooklyn.

In een oude staalfabriek in Brooklyn staat een staalfabriek voor de toekomst. Het is een donkerbruine stalen hoogoven, zo'n 12 meter hoog, compleet met filters en luchtvoorverwarmers. En wanneer kunstenaar Joep van Lieshout (56) erover vertelt, klinkt die toekomst niet eens zo ver weg.

'Er komt een tijd dat er alleen werk is voor bureaucraten, technocraten', zegt hij. 'Ik heb deze hoogoven, Blast Furnace, bedacht voor een fictieve stam van staalarbeiders, die verlangen naar de mens achter de machine.' De stam lijkt zelfs met de hoogoven te vergroeien: tussen het stof en de herrie, tussen de pijpen en het staal, staan bedden, stoelen en een toiletspot.

Koste wat het kost verlangen naar de terugkeer van zware industrie – het lijkt het huidige Amerika wel.

De hoogoven is onderdeel van *The Cryptofuturist and The New Tribal Labyrinth*, de grootste tentoonstelling van Atelier Van Lieshout in de Verenigde Staten tot nog toe. Vier grote zeecontainers waren er voor nodig om de 35 werken te verschepen van Rotterdam, waar Van Lieshout een werkplaats heeft, naar expositieruimte Pioneer Works, een voormalige staalfabriek voor onder meer treinrails, gevestigd in de havenwijk Red Hook in Brooklyn.

Van Lieshouts monumentale machines passen wonderwel in de imposante industriële hal (hoog plafond, oude houten balken). Het zijn apparaten die zowel een utopie als een dystopie beloven: of het nu gaat om een kernreactor, naar een eigen ontwerp van Van Lieshout, 'waarop 50 duizend huishoudens zouden kunnen werken'. Of de *Food Reaktor* – half machine, half organisme – 'waar in een niet nader omschreven proces van rommel voedsel wordt gemaakt'.

De werken – die kapitalisme, (over)consumptie, (over)productie en rendement tot in het extreme uitvergrooten – passen ook uitstekend bij Amerika. Maar daar heeft hij ze niet per definitie op uitgekozen, zegt Van Lieshout, een paar dagen na de opening van de tentoonstelling. 'Ik heb met de curatoren in de eerste plaats geprobeerd een goed overzicht van mijn werk te geven, vooral van de laatste tien jaar.'

Want Atelier Van Lieshout is een grote naam in Europa, maar in Amerika is het minder bekend. Al zijn hier wel verzamelaars (onder anderen acteur Brad Pitt en rapper Kanye West kochten werk van Van Lieshout aan). Maar het laatste decennium heeft de kunstenaar weinig in de VS tentoongesteld. Hij vertrok bij zijn Amerikaanse galeriehouder – kwestie van verschillende karakters, zegt hij. Nu is het tijd voor een hernieuwde poging. 'Voor mij is deze tentoonstelling bedoeld als een springplank naar Amerika.'

Want: 'De Verenigde Staten zijn superbelangrijk voor de kunst. Ik denk dat de helft van alle kunsthandel hier zit.' En dus is het doel een galeriehouder te vinden. 'Je merkt dat er een andere mentaliteit is dan in Nederland. Elke goede, succesvolle galeriehouder hier speelt eigenlijk zelf voor Ministerie van Culturele zaken: die regelt producties, opdrachten, tentoonstellingen en vervult een rol als producent en financier.'

Dat gaat wel lukken hoor, zegt Van Lieshout met de hem kenmerkende nonchalance. Afgelopen week heeft hij gesprekken gevoerd met een grote galerie uit New York; de eigenaar komt hem volgende week opzoeken in Rotterdam. 'Het enige wat nog ontbreekt, is de handdruk'

titel: Pendulum (2019), installatie foto's van het werk van Atelier van Lieshout in Pioneer Works. Beeld RV

Hij is de laatste tijd veel met klokken bezig, zegt Van Lieshout, verwijzend naar *Pendulum* (2019), een geel gevaarte dat elke vijftien minuten een gong doet klinken, 'ter aankondiging van het einde van de wereld'.

'Ik denk dat we op een moment zijn aangekomen dat er iets moet gebeuren in onze maatschappij', zegt Van Lieshout. 'De vraag is, komt die verandering op revolutionaire of op evolutionaire manier tot stand? Branden we eerst alles plat, en beginnen we opnieuw, met heel weinig mensen? Of gaan we gewoon door?'

De *Pendulum* staat via raderen en staalkabels in verbinding met vervaarlijk boven de expositie bungelende valhamers. Elke dag om vijf uur 's middags komt er een naar beneden gezeild en die een alledaags voorwerp verplettert.

'Dat was nog wel een dingetje', grinnikt Van Lieshout. In een land waar een kunstwerk al om een uitstekende spijker kan worden verboden, werd de organisatie van Pioneer Works bij de werken van Atelier van Lieshout nogal zenuwachtig vanwege de 'veiligheidseisen'.

Zijn voorstel om tijdens de openingsavond een tv-toestel te vernietigen, werd om die reden afgekeurd. Nu ligt er een plat ijzeren pakketje onder het pletgewicht. 'Daar kwamen ze zelf mee aanzetten', zegt Van Lieshout. 'Best geestig; het was een geldteller. Dat mocht wel.'

The cryptofuturist and the New Tribal Labyrinth. Tot en met 14 april, Pioneer Works, New York.

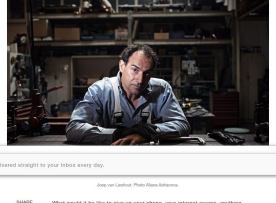
HUMANOIDS

In Miami werd maandag het werk *Humanoids* van Atelier Van Lieshout (AVL) onthuld. De negen aluminium sculpturen staan in het park rond het Convention Centre, waar elk jaar de drukbezochte kunstbeurs Art Basel – Miami Beach wordt gehouden. Uit meer dan vijftig inzendingen werden zes internationale kunstenaars voor de openbare opdracht verkozen; naast AVL ook Franz Ackermann, Elmgreen & Dragset, Ellen Harvey, Joseph Kosuth en Sarah Morris. De *Humanoids* refereren onder meer naar vruchtbaarheid, groei en moleculaire structuren, en formuleren aldus de kunstenaar 'een subtiel statement over onze relatie met de maatschappij, natuur en de mens'. Je mag op de sculpturen zitten.

Dutch Artist Joep van Lieshout Created a Failed Utopian Commune in Rotterdam. Now He's Trying Again—Sort of—in New York

Pioneer Works is hosting the largest exhibition of his work in the US to date.

Caroline Goldstein, March 8, 2019

Delivered straight to your inbox every day.

Joep van Lieshout. Photo: Alexis Achilleas.

SHARE

What would it be like to give up your phone, your internet access, anything in the way of luxury or comfort, and to move off the grid? How might this (hopefully) simpler place work? Could people live as a communal unit, work towards common goals, live off of cleaner energy, make cleaner food, and pay one another in sex?

These are the questions that Dutch artist Joep van Lieshout has been puzzling over for the past few decades, and answering—at least in part—through his large-scale sculptures, machines, and real-life communal-living experiments.

Joep van Lieshout. Photo: Alexis Achilleas.

Most Americans probably aren't too familiar with van Lieshout, who has his largest US show to date on view now at Pioneer Works in Brooklyn. The artist has made more of a name for himself in Europe, where he has been working with Dutch design brands such as Mosco and Lensvelt.

But he has made some inroads in the US. His work is included in the blockbuster film *The Fault in Our Stars*; has been presented in shows at the *Carpenters Workshop Gallery*; and is collected by celebrities like Brad Pitt, who in 2009 purchased the artist's *Mini Capsule Model* after seeing it at Design Miami. Kanye West was reportedly in talks with the artist about a possible collaboration last year.

Buildings, Sex, and Failed Utopias

Van Lieshout was born in Ravenstein, the Netherlands, in 1960 and had an auspicious start: when he was just 16, he was accepted to the Academy of Modern Art in Rotterdam. But he's not interested in the myth of solitary artistic genius. In 1986, he founded the Atelier van Lieshout (the name he still works under) as a way to work with others. Unlike other contemporary artists who have huge numbers of fabricators and assistants, but who take all the credit (*Jeff Koons*, we're looking at you), van Lieshout has no pretense about sole ownership.

"He's always looking at the art world, and looking to create something that is or could be unlimited," the Brooklyn show's co-curator, Natalie Kovacs, said at a preview ahead of the exhibition's opening. "He thinks all art should be on equal footing."

Most of his work—whether architecture, fine art, or design—is produced in multiples to make it as accessible as possible. He even publishes step-by-step instruction manuals for DIY enthusiasts looking to build their own artworks and furniture.

There is a constant theme of transgression in all of Atelier van Lieshout's work, and conflicting ideas about utility and extravagance. In 1994, Rem Koolhaas commissioned the artist to design the toilets and wash-stands at the Grand Palais in Lille, and van Lieshout has also made several large-scale public artworks that range from bawdy to banal. His massive sculpture *Domestikator* was refused by the Louvre in 2017 for its overtly sexual tone (it looks, to some viewers anyway, like two buildings having sex).

But he is also interested in the canon. One of the first works you encounter upon entering Pioneer Works is a rendering of one of the great masterpieces of Etruscan sculpture: the *Seppia* of the Spouses. His free-standing sculptures and design objects nod to *Henry Moore*, *Diego Giacometti*, and *Constantin Brancusi*, while his use of polyester and foam calls to mind the soft sculptures of *Glass Oldenburg*. And he's a fan of *Joseph Beuys*, *Bruce Nauman*, and *Paul McCarthy* (especially his early works), but "I'm obsessed by my own stuff," van Lieshout says. "And it's always been that way."

AXL-Ville (2008)

Then there are his autarkic society projects.

In 2001, Atelier van Lieshout formed AXL-Ville, a self-proclaimed "free state" erected in Rotterdam's harbors where van Lieshout and members of his collective lived and worked. The state had its own constitution, flag, and currency, all designed by van Lieshout. The social experiment lasted for less than a year, during which time members lived not just with the work they produced, but inside them too. The cohort lived in sanitariums and mobile homes, managed farms and slaughterhouses, had a water purification plant fueled by renewable energy, and produced their own medicine and alcohol.

Like every other utopia in history, this one teetered dangerously close to dystopia. And in the end, red tape suffocated the project when its canteen-cum-food hall, which was meant to be a source of funding, was *shut down* for not having a permit.

Joep van Lieshout at Pioneer Works

The Futurist and the Farmer

Van Lieshout's new show at Pioneer Works in Brooklyn, which is titled "*The CryptoFuturist and The New Tribal Labyrinth*," features more than 30 works created over the past three decades. The title references two distinct bodies of work: the "CryptoFuturist" series, inspired by the 20th-century Italian Futurist movement, which exalted technological development and the rise of industry; and the "New Tribal Labyrinth," a fictional narrative that envisions a neo-Industrial Revolution. Together, the two themes say a lot about van Lieshout's work and personality.

"I think he is the CryptoFuturist," says Kovacs, who spent the better part of the last four years working towards this show with co-curator Gabriel Flores. "But on the other hand, he has this romantic longing with 'The New Tribal Labyrinth' works. He started this project as a return to industry, farming, and agriculture. Those are the three pillars of the work. He wants you to get off your phone and get to work."

Joep van Lieshout, Pappamamma Lamp (2008)

That eclectic tendency comes across at Pioneer Works. Van Lieshout's admiration for the 18th-century Christian Shakers, who were known for their spare and elegant furniture, drove him to design simple, straight-backed chairs, which he has paired with Pappamamma Lamp, a bulbous bronze cradle adorned with male and female sex organs flanking a fetus curled up in utero. The light fixture emerges from the child's head like a massive antenna. The tensions between the sacred and the profane, life and death, the beginning and the end, are all on view, cheek to jowl, despite their antimony.

Then there are pieces like *Chicken of the Future* and *Food Reactor*, which are propositions for future sustainability. According to the artist's studio, *Chicken of the Future* solves the problem that, while we all want eggs, "we don't want to torture coddly chickens." Thus, the food of the future is a non-sentient, genetically-modified organism, pared down to its most useful organs. Similarly, *Food Reactor* is a farm of the future described as "a stomach on legs" that can mix organic matter with human waste to produce food.

Joep van Lieshout, The Mechanical Turks (2015)

But it's not all harmony in van Lieshout's world. There is real tension in a work like *The Mechanical Turks*, where two massive exoskeleton heads speak at one another, jerking back and forth on their rails. These bickering objects are the ego and the id, the angel and the devil: one is interested only in pleasure and destruction—the "savage" according to van Lieshout—while the other wanders about about the future of society, worrying about global warming and the rise of fascism.

But the piece de resistance of the show is a massive sculpture titled *Blair Furnace* (2013): a metal and wood contraption based on the design of bygone furnaces used to make steel. It looks like a tree house set on some steel structure, with stairs leading up to staggered platforms. There are places to work, nooks to sleep, and even a toilet way up high, which would allow for human waste to be used as renewable energy.

"He's sort of a mad scientist," Kovacs says of van Lieshout. "I think he could re-emerge as the artist of our time. People just don't realize it yet."

"*The CryptoFuturist and The New Tribal Labyrinth*" is on view at Pioneer Works, 150 Pioneer Street, Brooklyn, through April 14.

Reviews /

BY GLENN ADAMSON
08 MAR 2019

Atelier Van Lieshout’s Doomsday Devices Take Us Back to the Industrial Revolution

At Pioneer Works, Brooklyn, the Dutch artist’s dystopian grandeur forces us not just to think about the industrial condition, but actually feel it

Joep Van Lieshout is a highly unreasonable artist. That, at any rate, was the verdict of the Louvre, which abruptly pulled one of his sculptures from a planned installation in the Jardin des Tuileries in 2017. It was easy to see why: the huge structure, entitled *Domestikator*, suggested an agricultural shed that had, Transformer-like, assumed the guise of a man anally penetrating an animal. Van Lieshout insisted the work was intended to probe ‘the ethics of technological innovation’ and was ‘not at all explicit’, but to no avail. When his sculpture was rejected, he fumed that museums these days are pathetically risk-averse, ‘directed by teams of lawyers and marketing people.’ He may have had a point.

Now Van Lieshout has crash-landed at Brooklyn’s Pioneer Works, surroundings much better suited to his particular brand of dystopian grandeur. His retrospective exhibition there confirms how awe-inspiringly unreasonable he can be. Towering in the centre of the gallery is the twelve-metre tall *Blast Furnace* (2013), a sculpture inspired by nineteenth-century steel technology. Fitted out with balconies, staircases, roughly made furniture and even a toilet, it is the centrepiece of his series ‘The New Tribal Labyrinth’, which imagines a cultic return to the days of the early industrial revolution. The work is eerily appropriate in the 1880s Pioneer Works building, formerly used to make infrastructure like railroad tracks and sugar refinery equipment, a proverbial ‘Satanic Mill.’

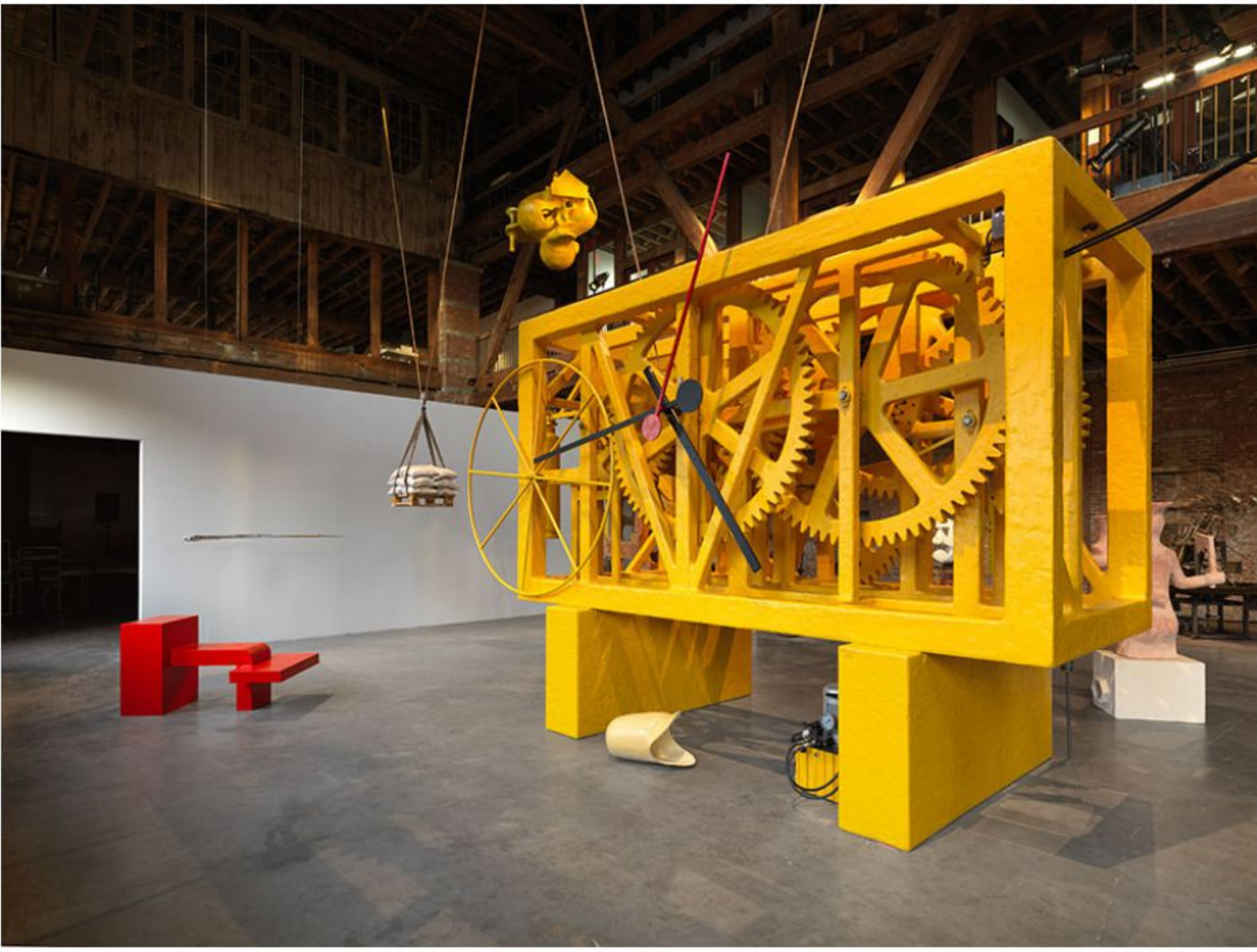

Atelier Van Lieshout, ‘The CryptoFuturist and The New Tribal Labyrinth’, 2019, exhibition view. Courtesy: Pioneer Works, Brooklyn

Blast Furnace could, in theory, be inhabited. As far as smelting goes, though, it is non-functional. Even if it could be lined with brick and fired up, it would need to be fed thousands of pounds of raw metal and coal per day, and connected to a vast distribution system on the other end. Though enormous by the standards of art, it is inadequate by the standards of industry. This is typical of Van Lieshout, who loves to undermine his own mad ambition with dark pathos. His fantastical machines are intended as social metaphors, with a strong Freudian undertow.

One of the newest works in the exhibition, *Chicken of the Future* (2019), is billed as a ‘far-fetched science-fiction-like solution for the world’s food problems’. All it would do (if it actually worked) is produce eggs; unlike an animal, it ‘has no unnecessary parts, no conscience, feels no pain’. Another, *Gutenberg Press* (2019), pays homage to the great innovator of movable type, but is equipped with a hundred tons of hydraulic power. Try to make a book on it, and you’re likely to crush the pages into dust. Looming at the other end of the gallery, meanwhile, is *Pendulum* (2019), another huge mechanism, bright yellow and equipped with ominous sandbag counterweights and a gong that clangs every quarter-hour. At 5pm every day, this doomsday clock will activate various ‘destruction machines’ scattered around the show, obliterating a range of everyday objects.

What does this all amount to, beyond apocalyptic theatrics and steampunk aesthetics (which, admittedly, Van Lieshout did help to invent)? Those inclined to see the artist as self-indulgent will find plenty to confirm their view here, particularly when he turns his imagination to issues of sexual desire. Witness a sperm-shaped architectural model for a Darwinian ‘luxury brothel’ in which women satiate their appetites with male prostitutes, of whom only the ‘cleverest, meanest, or strongest’ survive. Yuck.

Atelier Van Lieshout, ‘The CryptoFuturist and The New Tribal Labyrinth’, 2019, exhibition view. Courtesy: Pioneer Works, Brooklyn

For the most part, though, it is impossible to deny the depth and range of Van Lieshout’s provocations, or the constructive capacity of his Rotterdam atelier. The relationship between bodies and machines has captivated artists, social scientists and philosophers ever since the arrival of the factory system. Do the trade-offs that inevitably come with industry – dehumanizing work conditions, environmental calamity, the loss of traditions – justify themselves through increased prosperity? As our increasingly sophisticated tools extend our capabilities, are they also rendering us obsolete?

Most people don’t really want to face these difficult questions, but Van Lieshout won’t let us turn away. He forces us not just to think about the industrial condition, but actually *feel* it: that contradictory state of affairs in which the very things that give us vitality also torment our souls. It’s worth remembering that the era of the industrial revolution was also that of the Enlightenment, the so-called Age of Reason. Seen in light of that fateful conjunction, Van Lieshout’s unreasonableness makes all the sense in the world.

Main Image: Atelier Van Lieshout, ‘The CryptoFuturist and The New Tribal Labyrinth’, 2019, exhibition view. Courtesy: Pioneer Works, Brooklyn

Het Parool

€ 2,40
DINSDAG
24 APRIL
2018
OPGERICHT IN 1840
78STE JAARGANG
NR 22.449

Joep van Lieshout bouwt
Ferrotopia op NDSM-werf **14**

Danny Blind,
commissaris bij
Ajax: 'Ik gun de
directie succes en
hoop dat ze de
credits krijgen' **18**

Help... Mijn
kind gaat voor
het eerst naar
school
PS30

Duurzaamheid 800 miljoen euro nodig voor energietransitie

Iedereen betaalt mee aan vergroening stad

De nieuwe coalitie van GroenLinks, D66, PvdA en SP werkt aan plannen voor een duurzaam Amsterdam. De stad moet sneller van het aardgas af en iedereen moet extra bijdragen in de kosten.

Ruben Koops
GEMEENTEPOLITIEK

De afspraken in het klimaatakkoord van Parijs zullen Amsterdam zeker 800 miljoen euro kosten. Volgens de nieuwe coalitie moet dat worden opgebracht via de gemeentekas en door hogere lokale heffingen.

Dat voorstel ligt op de onderhandelingsstafel van GroenLinks, D66, PvdA en SP, de vier partijen die een coalitieakkoord opstellen. De voorstellen zijn bedacht door de specialisten van de partijen, de hoofdonderhandelaars hebben nog geen definitief besluit genomen. De stukken zijn in handen van *Het Parool*.

"Dit is een verkenning, geen besluit. Dat wordt aan de hoofdtafel genomen," reageert GroenLinks-leider Rutger Groot Wassink. Wel wil hij bevestigen dat Amsterdam een ambitieus duur-

zaamheidsprogramma te wachten staat.

Als gevolg van 'Parijs' moet de CO₂-uitstoot in 2030 minstens 55 procent zijn verminderd ten opzichte van 1990. Om die afspraak te halen moeten de komende vier jaar allerlei ingrijpende maatregelen worden genomen. Daarbij wordt gedacht aan de stad snel aardgasvrij maken, meer windmolens in de haven, zonnepanelen op daken van sociale huurwoningen en de

Een afdeling met 50 tot 100 ambtenaren moet de verduurzaming regelen

aanleg van nieuwe warmtenetten. De ambitie is om al de komende bestuursperiode drie wijken van het aardgas af te halen. Een andere optie is de doelstelling 'Amsterdam aardgasvrij in 2050' met 10 jaar aan te scherpen, zodat die in 2040 al wordt bereikt.

Duurzaamheidsfonds

Opvallend is dat veel van de voorgestelde maatregelen in de afgelopen vier jaar al zijn bedacht op het stadhuis. Dat ze nu weer terugkomen, komt waarschijnlijk doordat D66 en SP aan de onderhandelingen deelnemen; zij hebben in de vorige coalitie ook meebestuurd. Als deze voorstellen de eindversie van het coalitieakkoord halen, zou de stad zich er de komende jaren wel concreet op vastleggen. Een nieuwe afdeling met 50 tot 100 ambtenaren zou de verduurzaming van Amsterdam moeten uitvoeren, staat in het voorstel.

Uit de stukken blijkt dat 'Parijs' de stad veel geld kan kosten. "Voor deze energietransitie is 800 miljoen euro maatschappelijk geld nodig," hebben de fractiespecialisten berekend.

Voorgesteld wordt dat de nieuwe coalitie om te beginnen 90 miljoen euro extra in het bestaande Duurzaamheidsfonds stopt. Ook Amsterdammers moeten meebetalen, als het aan de onderhandelaars ligt. Zo moet de verduurzaming van de afvalketen worden betaald door verhoging van de jaarlijkse afvalstoffenheffing voor huishoudens met 5 procent. Met andere maatregelen komt dat neer op een jaarlijkse verhoging van 30 euro per huishouden.

Milieuplannen

- Alle gemeentelijke gebouwen per 2025 energieneutraal, voorzien van zonnepanelen of groen dak.
- Regeling voor zonnepanelen sociale huurwoningen.
- Duurzaamheid wordt een vestigingsvoorwaarde voor nieuwe bedrijven.
- Scholen, verenigingen en buurthuizen worden beloond voor gescheiden inzamelen afval.
- De aangekondigde bezuiniging op de straatreiniging wordt geschrapt, ruimte voor meer reinigers.
- Meer groen in het straatbeeld, bijvoorbeeld door betegeling weg te halen.
- Elk park krijgt een parkmanager.
- De gemeente en het bedrijfsleven sluiten een lokaal klimaatakkoord.
- Ten minste drie woonwijken worden de komende vier jaar afgesloten van aardgas.
- De afvalstoffenheffing wordt kostendekkend.

NDSM-werf Alles gaat kapot in het Valhamerhuis

Eerst lekker slopen en dan recyclen

Een herwaardering van onze relatie met grondstoffen en materialen: Ferrotopia van kunstenaar Joep van Lieshout gaat voor niets minder. 'Een voorstel om de samenleving op een nieuwe manier te organiseren'.

Jan Pieter Ekker
AMSTERDAM

Wat vind je ervan, Joep?" vraagt een van de mannen van Atelier Van Lieshout als kunstenaar en naamgever

Joep van Lieshout komt aanlopen met een enorme sloophamer, waarmee hij zojuist is gefotografeerd onder zijn 'Valhamerhuis'. Van Lieshout steekt zijn duim omhoog. "Top!"

Op de NDSM-werf wordt de laatste hand gelegd aan Ferrotopia, een kunstinstallatie in de openbare ruimte, 'gesamtkunstwerk' en pop-upmuseum ineen, waarmee de komende zeven maanden de schoonheid van staal wordt gevierd op de voormalige scheepswerf in Amsterdam-Noord. De afgelopen jaren waren onderdelen van Ferrotopia – de omstreden Domestikator, de presentatieruimte de Refter en de Happy Gietloods, een volledig ingerichte metaalwerkplaats en gieterij – al te zien op de Ruhrtriennale in Bochum en voor Centre Pompidou in Parijs; het Valhamerhuis is echter speciaal gecreëerd voor de NDSM-werf.

Curator Rieke Vos van de Stichting NDSM-werf: "Het is een plek voor destructie en recycling. Nu de grootschalige maakindustrie steeds meer uit onze directe omgeving verdwijnt, verliezen we ook onze kennis van materiaal en hoe dingen zijn gemaakt. Ferrotopia speelt hierop in met een aantal activiteiten waar het publiek actief kan participeren in een wereld van ambacht, ijzer en andere metalen."

Drie van de vier werken zijn niet speciaal gemaakt voor de NDSM-werf, maar ze passen hier wonderbaarlijk goed.

Van Lieshout: "Het is onmogelijk om dit allemaal voor één tentoonstelling te bouwen, maar het thema van Ferrotopia past hier natuurlijk uitstekend. Dertig jaar geleden was dit nog een werkende werf van de Nederlandse Dok- en Scheepsbouw Maatschappij, met Ferrotopia wil ik vraagtekens zetten bij de rol van staal en industrie in onze samenleving, bij recycling en de circulaire economie. Alle kunstwerken die uit dit project zijn voortgekomen, kunnen worden gezien als een herinterpretatie van de fabrieken en de machines van de Industriële Revolutie en zijn een herwaardering van onze relatie met grondstoffen en materialen. Het is tevens een herontdekking van rudimentaire maaktechnieken als gieterijen, raffinaderijen, weverijen en steenovens."

U hebt zich laten inspireren door de futuristen.

"Inderdaad, de grotere groep van werken waar ik de afgelopen jaren mee bezig ben, hoort thuis in een groter verhaal over CryptoFuturisme. De futuristen waren een groep Italiaanse kunstenaars die begin twintigste eeuw idolaat waren van nieuwe technologieën en radicaal wilden breken met de vastgeroeste maatschappij. Ons huidige tijdsgewricht lijkt wel op dat van de futuristen. Er voltrekken zich grote veranderingen op technologisch vlak, die een enorme invloed hebben op ons doen en laten: we moeten ons verhouden tot overbevolking, schaarste, genetische manipulatie, big data, robotisering, kunstmatige intelligentie, noem maar op. En net als toen zie je een enorme opleving van het populisme en het fascisme."

"De werken die ik heb gemaakt, vormen een voorstel om de samenleving op een nieuwe manier te organiseren. Het verborgen futurisme gaat wat mij betreft over zon- en windenergie, smart grids – allemaal helemaal top, maar ik heb ook een nucleaire reactor gebouwd als CO₂-vriendelijke uitbreiding voor ons energievraagstuk. De natuur redden van de ondergang door middel van kernenergie, dat is een enorm taboe bij de links georiënteerde ecobeweging. Maar dat is juist goed: ik wil dat mijn

werken een katalysator zijn voor discussie, dat ze een dialoog op gang brengen. Daarom laat ik een aantal alternatieven zien: van alles kun je een goeie versie, een slechte versie en een verderfelijke versie maken. Ik heb het in die context altijd over *the good, the bad and the ugly*."

Toen de Domestikator in Parijs stond, lokte dat veel discussie uit, maar dat ging ergens anders over.

"Het zou moeten gaan over domesticatie: hoe de mens de natuur naar zijn hand zet en de

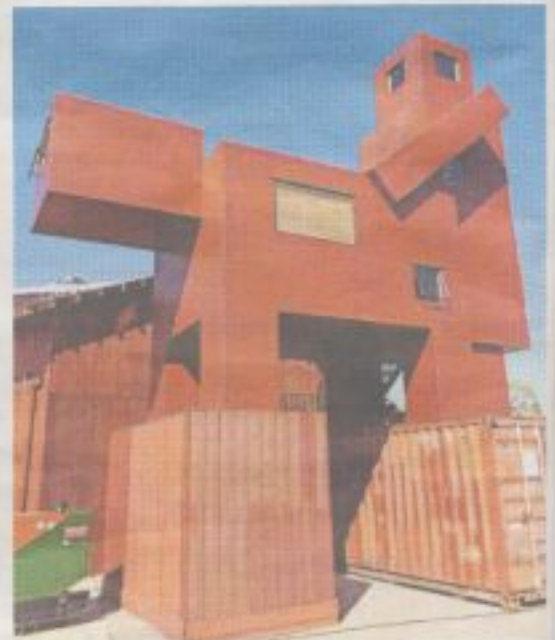
ethische vragen die je daarbij kunt stellen. Hoe gaan wij om met de natuur; wat is gewenst en wat is verboden? Industriële landbouw en veeteelt; hoge productiviteit die ervoor zorgt dat we goedkoop kunnen eten – met de Domestikator wilde ik die discussie op scherp stellen, maar in Parijs ging het over de tere kinderziel..."

Was u daar echt verbaasd over?

"Ja, ik was daar echt door verbaasd. In Duitsland heeft het ook buiten gestaan, tijdens de

→ De Happy Gietloods, een volledig ingerichte metaalwerkplaats, smederij en gieterij. Rechts: de omstreden – want vulgair – Domestikator, eerder geweerd door het Louvre.

Het Parool

€ 2,40
DINSDAG
24 APRIL
2018
OPGERICHT IN 1840
78STE JAARGANG
NR 22.449

Joep van Lieshout bouwt
Ferrotopia op NDSM-werf **14**

Danny Blind,
commissaris bij
Ajax: 'Ik gun de
directie succes en
hoop dat ze de
credits krijgen' **18**

Help... Mijn
kind gaat voor
het eerst naar
school
PS30

Duurzaamheid 800 miljoen euro nodig voor energietransitie

Iedereen betaalt mee aan vergroening stad

De nieuwe coalitie van GroenLinks, D66, PvdA en SP werkt aan plannen voor een duurzaam Amsterdam. De stad moet sneller van het aardgas af en iedereen moet extra bijdragen in de kosten.

Ruben Koops
GEMEENTEPOLITIEK

De afspraken in het klimaatakkoord van Parijs zullen Amsterdam zeker 800 miljoen euro kosten. Volgens de nieuwe coalitie moet dat worden opgebracht via de gemeentekas en door hogere lokale heffingen.

Dat voorstel ligt op de onderhandelingsstafel van GroenLinks, D66, PvdA en SP, de vier partijen die een coalitieakkoord opstellen. De voorstellen zijn bedacht door de specialisten van de partijen, de hoofdonderhandelaars hebben nog geen definitief besluit genomen. De stukken zijn in handen van *Het Parool*.

"Dit is een verkenning, geen besluit. Dat wordt aan de hoofdtafel genomen," reageert GroenLinks-leider Rutger Groot Wassink. Wel wil hij bevestigen dat Amsterdam een ambitieus duur-

zaamheidsprogramma te wachten staat.

Als gevolg van 'Parijs' moet de CO₂-uitstoot in 2030 minstens 55 procent zijn verminderd ten opzichte van 1990. Om die afspraak te halen moeten de komende vier jaar allerlei ingrijpende maatregelen worden genomen. Daarbij wordt gedacht aan de stad snel aardgasvrij maken, meer windmolens in de haven, zonnepanelen op daken van sociale huurwoningen en de

Een afdeling met 50 tot 100 ambtenaren moet de verduurzaming regelen

aanleg van nieuwe warmtenetten. De ambitie is om al de komende bestuursperiode drie wijken van het aardgas af te halen. Een andere optie is de doelstelling 'Amsterdam aardgasvrij in 2050' met 10 jaar aan te scherpen, zodat die in 2040 al wordt bereikt.

Duurzaamheidsfonds

Opvallend is dat veel van de voorgestelde maatregelen in de afgelopen vier jaar al zijn bedacht op het stadhuis. Dat ze nu weer terugkomen, komt waarschijnlijk doordat D66 en SP aan de onderhandelingen deelnemen; zij hebben in de vorige coalitie ook meebestuurd. Als deze voorstellen de eindversie van het coalitieakkoord halen, zou de stad zich er de komende jaren wel concreet op vastleggen. Een nieuwe afdeling met 50 tot 100 ambtenaren zou de verduurzaming van Amsterdam moeten uitvoeren, staat in het voorstel.

Uit de stukken blijkt dat 'Parijs' de stad veel geld kan kosten. "Voor deze energietransitie is 800 miljoen euro maatschappelijk geld nodig," hebben de fractiespecialisten berekend.

Voorgesteld wordt dat de nieuwe coalitie om te beginnen 90 miljoen euro extra in het bestaande Duurzaamheidsfonds stopt. Ook Amsterdammers moeten meebetalen, als het aan de onderhandelaars ligt. Zo moet de verduurzaming van de afvalketen worden betaald door verhoging van de jaarlijkse afvalstoffenheffing voor huishoudens met 5 procent. Met andere maatregelen komt dat neer op een jaarlijkse verhoging van 30 euro per huishouden.

Milieuplannen

- Alle gemeentelijke gebouwen per 2025 energieneutraal, voorzien van zonnepanelen of groen dak.
- Regeling voor zonnepanelen sociale huurwoningen.
- Duurzaamheid wordt een vestigingsvoorwaarde voor nieuwe bedrijven.
- Scholen, verenigingen en buurthuizen worden beloond voor gescheiden inzamelen afval.
- De aangekondigde bezuiniging op de straatreiniging wordt geschrapt, ruimte voor meer reinigers.
- Meer groen in het straatbeeld, bijvoorbeeld door betegeling weg te halen.
- Elk park krijgt een parkmanager.
- De gemeente en het bedrijfsleven sluiten een lokaal klimaatakkoord.
- Ten minste drie woonwijken worden de komende vier jaar afgesloten van aardgas.
- De afvalstoffenheffing wordt kostendekkend.

NDSM-werf Alles gaat kapot in het Valhamerhuis

Eerst lekker slopen en dan recyclen

Een herwaardering van onze relatie met grondstoffen en materialen: Ferrotopia van kunstenaar Joep van Lieshout gaat voor niets minder. 'Een voorstel om de samenleving op een nieuwe manier te organiseren'.

Jan Pieter Ekker
AMSTERDAM

Wat vind je ervan, Joep?" vraagt een van de mannen van Atelier Van Lieshout als kunstenaar en naamgever

Joep van Lieshout komt aanlopen met een enorme sloophamer, waarmee hij zojuist is gefotografeerd onder zijn 'Valhamerhuis'. Van Lieshout steekt zijn duim omhoog. "Top!"

Op de NDSM-werf wordt de laatste hand gelegd aan Ferrotopia, een kunstinstallatie in de openbare ruimte, 'gesamtkunstwerk' en pop-upmuseum ineen, waarmee de komende zeven maanden de schoonheid van staal wordt gevierd op de voormalige scheepswerf in Amsterdam-Noord. De afgelopen jaren waren onderdelen van Ferrotopia – de omstreden Domestikator, de presentatieruimte de Refter en de Happy Gietloods, een volledig ingerichte metaalwerkplaats en gieterij – al te zien op de Ruhrtriennale in Bochum en voor Centre Pompidou in Parijs; het Valhamerhuis is echter speciaal gecreëerd voor de NDSM-werf.

Curator Rieke Vos van de Stichting NDSM-werf: "Het is een plek voor destructie en recycling. Nu de grootschalige maakindustrie steeds meer uit onze directe omgeving verdwijnt, verliezen we ook onze kennis van materiaal en hoe dingen zijn gemaakt. Ferrotopia speelt hierop in met een aantal activiteiten waar het publiek actief kan participeren in een wereld van ambacht, ijzer en andere metalen."

Drie van de vier werken zijn niet speciaal gemaakt voor de NDSM-werf, maar ze passen hier wonderbaarlijk goed.

Van Lieshout: "Het is onmogelijk om dit allemaal voor één tentoonstelling te bouwen, maar het thema van Ferrotopia past hier natuurlijk uitstekend. Dertig jaar geleden was dit nog een werkende werf van de Nederlandse Dok- en Scheepsbouw Maatschappij, met Ferrotopia wil ik vraagtekens zetten bij de rol van staal en industrie in onze samenleving, bij recycling en de circulaire economie. Alle kunstwerken die uit dit project zijn voortgekomen, kunnen worden gezien als een herinterpretatie van de fabrieken en de machines van de Industriële Revolutie en zijn een herwaardering van onze relatie met grondstoffen en materialen. Het is tevens een herontdekking van rudimentaire maaktechnieken als gieterijen, raffinaderijen, weverijen en steenovens."

U hebt zich laten inspireren door de futuristen.

"Inderdaad, de grotere groep van werken waar ik de afgelopen jaren mee bezig ben, hoort thuis in een groter verhaal over CryptoFuturisme. De futuristen waren een groep Italiaanse kunstenaars die begin twintigste eeuw idolaat waren van nieuwe technologieën en radicaal wilden breken met de vastgeroeste maatschappij. Ons huidige tijdsgewricht lijkt wel op dat van de futuristen. Er voltrekken zich grote veranderingen op technologisch vlak, die een enorme invloed hebben op ons doen en laten: we moeten ons verhouden tot overbevolking, schaarste, genetische manipulatie, big data, robotisering, kunstmatige intelligentie, noem maar op. En net als toen zie je een enorme opleving van het populisme en het fascisme."

"De werken die ik heb gemaakt, vormen een voorstel om de samenleving op een nieuwe manier te organiseren. Het verborgen futurisme gaat wat mij betreft over zon- en windenergie, smart grids – allemaal helemaal top, maar ik heb ook een nucleaire reactor gebouwd als CO₂-vriendelijke uitbreiding voor ons energievraagstuk. De natuur redden van de ondergang door middel van kernenergie, dat is een enorm taboe bij de links georiënteerde ecobeweging. Maar dat is juist goed: ik wil dat mijn

werken een katalysator zijn voor discussie, dat ze een dialoog op gang brengen. Daarom laat ik een aantal alternatieven zien: van alles kun je een goeie versie, een slechte versie en een verderfelijke versie maken. Ik heb het in die context altijd over *the good, the bad and the ugly*."

Toen de Domestikator in Parijs stond, lokte dat veel discussie uit, maar dat ging ergens anders over.

"Het zou moeten gaan over domesticatie: hoe de mens de natuur naar zijn hand zet en de

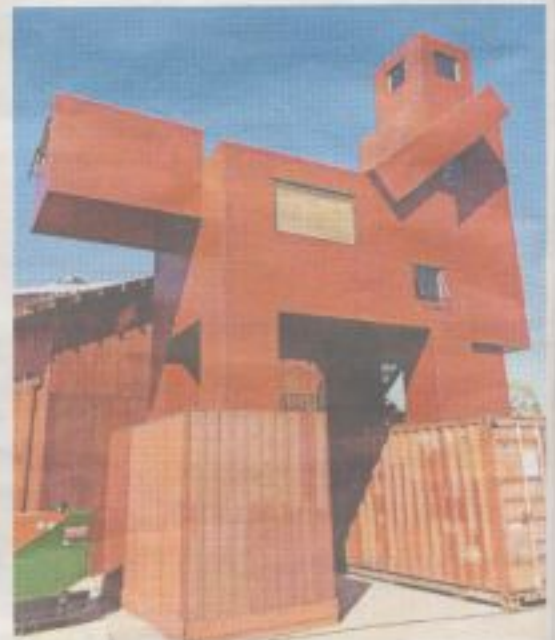
ethische vragen die je daarbij kunt stellen. Hoe gaan wij om met de natuur; wat is gewenst en wat is verboden? Industriële landbouw en veeteelt; hoge productiviteit die ervoor zorgt dat we goedkoop kunnen eten – met de Domestikator wilde ik die discussie op scherp stellen, maar in Parijs ging het over de tere kinderziel..."

Was u daar echt verbaasd over?

"Ja, ik was daar echt door verbaasd. In Duitsland heeft het ook buiten gestaan, tijdens de

→ De Happy Gietloods, een volledig ingerichte metaalwerkplaats, smederij en gieterij. Rechts: de omstreden – want vulgair – Domestikator, eerder geweerd door het Louvre.

'Zijn oeuvre is veel interessanter en kent meer dimensies dan op het eerste oog lijkt'

Directeur van het Groninger Museum Andreas Blümm over David LaChapelle ➔ 16

15

➔ **Kunstenaar**
Joop van
Lieshout met
sloophamer bij
Ferrotopia op de
NDSM-werf.
FOTO: C. EEFTHINK
SCHATTENKERK

Ruhrtriennale, en daar leidde het helemaal niet tot een discours. Het is toch van de pot gekrukt dat een beeld waarin je van alles kunt zien – spelende robotjes, rugbyspelers, twee Lego-figures die het op z'n hondjes doen, een mens dat seks heeft met een dier, of toch gewoon een enorme blokkendoos – als verderfelijk wordt gezien, terwijl je op tv en je computer zoveel ergere dingen tegenkomt? Ik heb de directeur van het Louvre er nooit over gesproken, maar ik vermoed dat een van de sponsors van het museum bang was voor een schandaal."

'Het zou moeten gaan over hoe de mens de natuur naar zijn hand zet'

'Ik ga slechte producten vernietigen en maak er nieuwe werken van'

Terug naar de kunst. Wat staat er te gebeuren in het Valhamerhuis?

"Er ligt hier een aantal grote gewichten, die worden opgehesen en vallen in vrije val weer naar beneden. Daar is niks tegen bestand. Was-machines, ijskasten, computers, kinderfietsjes, alles gaat kapot! Op Koningsdag gaan we een complete Volvo slopen. Kijk, hij staat daar, hebben we gekregen van de eigenaar van Pilek. Ik ga slechte producten vernietigen, smelt ze om, en maak er nieuwe werken van."

U zit erbij te grijnzen; vindt u dat zo mooi, dingen kapotmaken?

"Ja, dat blijft leuk. En het heeft een functie: het gaat over recyclen en veranderen. Hoe doe je dat? Op een langzame, democratische manier, of kies je voor een revolutionairder manier, waarbij je uit een soort postapocalyptische as een nieuwe wereld laat ontstaan."

Hoe wordt dat slopen en bouwen eigenlijk kunst?

"Dat is een vraag die ik me eigenlijk nooit stel; is het kunst? Ik maak dingen. Sommige mensen vinden dat kunst, andere niet. Sommige mensen vinden het goeie kunst, andere slechte kunst... Dat zal hier niet anders zijn."

Ferrotopia wordt morgen om 19.00 uur geopend en biedt van 27 april t/m 2 december een uitgebreid programma met lezingen, demonstraties, workshops en tentoonstellingen. Op Koningsdag wordt vanaf 14.30 uur een auto verpletterd onder de valhamer om er vervolgens een nieuw sculptuur van te maken. Ferrotopia is gratis toegankelijk voor publiek. Meer informatie op ndsm.nl en atelier-van-lieshout.com.

LITERATUUR

12 nominaties voor Hebban Debuutprijs

De avond is ongemak van Marieke Lucas Rijneveld, Kleihuid van Herien Wensink en Mijn vader is een vlieg van Antoinette Beumer maken kans op de Hebban Debuutprijs. De shortlist is bepaald op basis van de statistische gegevens op de boekensite Hebban, zoals 'lezenactiviteit' en beoordelingen. In totaal zijn 12 romans genomineerd. Die worden gelezen door een lezersjury, samengesteld uit Hebbanrecensenten en lezers. Een tweede jury, bestaande uit de Hebbanredactie en boekverkopers, leest de drie beste debuten en kiest de winnaar. De prijs wordt in september uitgereikt; de winnaar ontvangt 2500 euro. Eerdere winnaars waren Roxane van Iperen (*Schuim der aarde*, 2017) en Lize Spit (*Het smelt*, 2016).

L'HISTOIRE KAPUTT

Expositie Alex van Warmerdam in Eye

Op uitnodiging van Eye maakt film- en theatermaker, schrijver en schilder Alex van Warmerdam een tentoonstelling met nieuwe films, installaties en objecten. Onder de kunstwerken zijn een levensgrote kijkdoos, een zoekgeraakt meisje, een zelfbladerend boek, 'schepselen van het woud' in een steeds veranderend schilderij en een bijzonder aquarium. In aanvulling op deze nieuwe werken worden filmfragmenten uit het oeuvre van Van Warmerdam geprojecteerd op grote schermen. In de filmzalen van Eye draaien de volledige films, inclusief een nieuwe montage van *Grimm* en restauraties van *Abel* en *De Noorderlingen*. De zomertentoonstelling, getiteld *L'Histoire kaputt*, duurt van 10 juni tot en met 2 september.

DIEDERIK VAN ROOIJEN

Regisseur van Penza maakt vampierserie

De Nederlandse regisseur Diederik van Rooijen (*Penza*) gaat de internationale vampierserie *Heirs of the Night* regisseren. Het wordt een grootschalige Europese dramaserie, geproduceerd door Lemming Film in samenwerking met Avro-Tros en een aantal Europese partijen. *Heirs of the Night* speelt zich af in Europa aan het eind van de negentiende eeuw. De serie, gebaseerd op de veelbekroonde Duitse boekenreeks *Die Erben der Nacht*, vertelt over de kinderen van de laatste overgebleven vampierclans, die een pact sluiten om te overleven. Er zullen ook Nederlandse acteurs aan het project meedoen. De opnames staan gepland vanaf juni. De serie zal uit twee seizoenen van dertien afleveringen bestaan.

TRILOGIE

Historische roman van Jean-Marc van Tol

Fokke en Sukke-tekenaar Jean-Marc van Tol presenteert 26 mei op Slot Loevenstein zijn debuutroman *Musch*, het eerste deel van een trilogie over het leven van Johan de Witt (1625-1672). Het is een historische roman over een jonge advocaat, een ambitieuze prins en een corrupte griffier, die in de zomer van 1650 worden meegesleurd in gebeurtenissen die hun eigen levens en dat van alle inwoners van de republiek ingrijpend zal veranderen. Het verhaal is gebaseerd op historisch onderzoek. Van Tol, die is afgestudeerd in de historische letterkunde en meewerkt aan een project dat de volledige briefwisseling van Johan de Witt voor een groot publiek wil ontsluiten, baseert zich onder meer op dagboeken, brieven en memoires.

Voordelige fly-drives v.a. € 595,- p.p.

MADEIRA

Onze inkoper is net terug uit Madeira en heeft een aantal zeer speciaal geprijsde fly-drive arrangementen voor u samengesteld. U verblijft in een drietal speciaal geselecteerde accommodaties op basis van ontbijt. Bij de reisomslag inbegrepen vlucht en autohuur. Kijk voor ons complete Madeira aanbod op girassolvakanties.nl.

style

telefoon: 020 428 05 55
www.girassolvakanties.nl
info@girassolvakanties.nl

girassol
vakanties

De digitale versie van de papieren krant

➔ Doordeweeks vanaf 13.00 uur
➔ Zaterdag vanaf 6.00 uur

Log in op parool.nl